

Χαβιέρ Μαρίας

Η έλξη της «κλειδαρότρυπας»

Οι μεγάλες κατακτήσεις της τέχνης δεν οφείλονται πάντα σε μεγάλες μορφές, μοιάζει να μας λέει ο ισπανός συγγραφέας στο νέο βιβλίο του που κυκλοφορεί στα ελληνικά

ΧΑΒΙΕΡ ΜΑΡΙΑΣ
Γράφοντας τις ζωές των άλλων

Μετάφραση Γεωργία Ζακοπούλου.
Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 344, τιμή 15,40 ευρώ

ΤΗΣ ΜΑΡΙΛΕΝΑΣ ΑΣΤΡΑΠΕΛΛΟΥ

Ο Διάβολος κρύβεται στις λεπτομέρειες. Ξέρατε ότι το χέρι που έτεινε ο Οσκαρ Γουάιλντ για να χαιρετήσει κάποιον ήταν «αφράτο σαν μαζιλαράκι ή μάλλον πλαδαρό σαν πολυχρησιμοποιημένη και κάπως λιγδιασμένη πλαστελίνη και όποιος το έσφιγγε είχε την εντύπωση ότι είχε λερωθεί»; Όχι, αυτός είναι ένας Οσκαρ Γουάιλντ που δεν γνωρίζαμε. Ο Χαβιέρ Μαρίας αναλαμβάνει να κάνει τις απαραίτητες συστάσεις. Στο βιβλίο του *Γράφοντας τις ζωές των άλλων* εξανθρωπίζει με ανάλογο περιήπου τρόπο άλλα 19 «ιερά τέρατα» της λογοτεχνίας.

Μαθαίνουμε μεταξύ άλλων για τον σπάταλο Φόκνερ, τον «Κόμπ», σύμφωνα με το παρατσούκλι που του είχε δοθεί, δεδομένης της μεγάλης αγάπης του για τα ρούχα, αλλά και για το πού οφειλόταν η θλίψη και η μελαγχολία του Ιβάν Τουργκένιεφ. Η μητέρα του ήταν «μια τόσο βάνουσι και σκληρή γυναίκα που στην κακία δεν την ξεπερνούσε παρά μόνο η δική της μητέρα, η γιαγιά του Ιβάν».

Δεν μπορεί να το αρνηθεί κανείς. Η έλξη της «κλειδαρότρυπας» είναι ακαταμάχητη. Γιατί να της αντισταθεί ο Μα-

ο ισπανός ποιητής Φρανσίσκο ντε Κεβέδο, «η λογοτεχνία μάς επιτρέπει να συνδιαλεγόμαστε με τους νεκρούς».

Αυτή ακριβώς η μετὰ κλητή κατάσταση, ο θάνατος, είναι η μία από τις δύο ρήτρες που όρισε στον εαυτό του ο Μαρίας όταν έγραφε αυτό το βιβλίο. Όλοι οι συγγραφείς του βιβλίου έχουν πεθάνει εδώ και καιρό, οπότε σαφέστατα πιο απενοχοποιημένα μπορεί να αφηγηθεί στιγμιότυπα από τη ζωή τους.

Χωρίς διάθεση να αγιοποιήσει αυτούς στους οποίους ο περισσότερο κόσμος αναφέρεται με αδιαπραγμάτευτο δέος, ο Μαρίας επιστρατεύει «αγάπη και ευτράπελη διάθεση» και αντλώντας υλικό από αυτοβιογραφίες, ημερολόγια και επιστολές συνθέτει τα πορτρέτα τους. Δεν συνιστούν μυθολογία, αναδύουν όμως έντονο μυθιστορηματικό άρωμα.

Ο δεύτερος όρος που επέβαλε ο Μαρίας ήταν να είναι «ξένοι» όλοι αυτοί οι συγγραφείς. «Δεν ήθελα ούτε κατά διάνοια να πατήσω τα χωράφια που τρέφουν τόσους και τόσους ειδήμονες συμπατριώτες μου» λέει στην εισαγωγή και παίρνει τις αποστάσεις του από το λογοτεχνικό κατεστημένο της χώρας, το οποίο τον έχει αμφισβητήσει έντονα στο παρελθόν. Κυρίως για την ισχνή «ισπανικότητα» στο έργο του «αγλόφιλου» Μαρίας, ο οποίος έχει διδάξει στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και στις ΗΠΑ και έχει μάλιστα μεταφράσει στα ισπανικά πολλούς από τους συγγραφείς αυτού του βιβλίου του (Κόνραντ, Κίπλινγκ, Ναμπόκοφ, Τζέιμς). Είναι όλοι τους παλιοί γνώριμοι.

Παρ' όλα αυτά, όπως παραδέχεται ο Μαρίας, η προαναφερθείσα «αγάπη» απουσιάζει στην περίπτωση τριών εκ των είκοσι: τα στιγμιότυπα ζωής των Τζέιμς Τζόις, Τόμας Μαν και Γιούκιο Μισίμα είναι γραμμένα με αιχμηρό τρόπο, τα σχόλια τσουχτερά και η ανάγνωσή τους αναπόφευκτα μια ένοχη απόλαυση. Ο Τζέιμς Τζόις, π.χ., «είναι από εκείνες τις περιπτώσεις καλλιτεχνών που υιοθετούν τόσο επιδεικτικά το ύφος της ιδιοφυΐας ώστε τελικά πείθουν τους συγχρόνους τους και αρκετές μεταγενέστερες γενιές ότι όχι μόνο είναι ιδιοφυΐες αλλά και ότι πάντα ήταν...».

Ο Μαρίας αναφέρεται και στις άσεμνες επιστολές που έστειλε στη σύζυγό του Νόρα, αυτές που κυκλοφόρησαν πριν από λίγο καιρό και στη χώρα μας, και γράφει ότι «αναμφίβολα πρέπει να είναι ένας από τους λίγους συγγραφείς που κατάφεραν να νιώσουν

Ο Χαβιέρ Μαρίας στο βιβλίο του *«Γράφοντας τις ζωές των άλλων»* εξανθρωπίζει 19 «ιερά τέρατα» της λογοτεχνίας

τόσο έντονη ικανοποίηση με την πένα τους...» «Τα βάζα του Τόμας Μαν», από την άλλη, περιγράφονται διεξοδικά, ας όψεται η συστηματική, σχεδόν ψυχαναγκαστική καταγραφή τους από τον ίδιο τον Μαν. Πόνοι στο υπογάστριο, οι ακριβείς ώρες της αφόδευσης και οι εντερικοί ερεθισμοί απαρτίζουν μια άγνωστη πτυχή του σύμπαντος του μεγάλου γερμανού συγγραφέα.

Η περίπτωση του Γιούκιο Μισίμα είναι ούτως ή άλλως ιδιόζουσα. Στο κάτω-κάτω αυτός είναι ένας άνθρωπος που επιθυμούσε να πεθάνει «με έναν θάνατο όμορφο», γι' αυτό και στο μεταξύ αγωνιούσε μη τυχόν τον δηλητηριάσουν. Εξ ου και παράγγελε στα εστιατόρια πιάτα που ήταν δύσκολο να δηλητηριαστούν και φρόντιζε να πλένει μετά διεξοδικά τα δόντια

του με σόδα. Ο τρις αποτυχημένος αποκεφαλισμός του από τον έμπιστο φίλο και πιθανότατα εραστή του είχε τελικά την «ομορφιά» που αναζητούσε.

Εύλογα υποθέτει κανείς ότι η εκλεκτή τριάδα δεν συγκαταλέγεται στις συγγραφικές προτιμήσεις του Μαρίας. «Όχι, δεν είναι έτσι. Θαυμάζω πολύ τον Τόμας Μαν και πιστεύω ότι ορισμένα από τα κείμενα του Τζόις είναι αριστουργήματα, αν και δεν συμπεριλαμβάνω σε αυτά τον «Οδυσσέα». Η αλήθεια είναι ότι ο Μισίμα με ενδιαφέρει λιγότερο. Πάντως προσπαθώ να κάνω διάκριση ανάμεσα στο έργο και στον συγγραφέα του. Κάποιες φορές το έργο είναι πολύ ανώτερο από τον συγγραφέα, κάποιες φορές το αντίθετο. Αυτοί οι τρεις συγγραφείς ανήκουν στην πρώτη περίπτωση».

Τι αποκομίζουμε αλήθεια από αυτή τη γνώση; Σαφέστατα την ανάγνωση ενός διασκεδαστικού και έξοχα σατιρικού κειμένου. Επετα ο Μαρίας μάς οδηγεί σε ένα μονοπάτι όπου έχουμε βρεθεί πολλές φορές. Γιατί μοιάζει να διερευνά κάτι που όλοι λίγο-πολύ ψυχανεμίζομαστε: Μπορεί να διαφανεί από το έργο τέχνης ποιος είναι πραγματικά ο καλλιτέχνης που το δημιούργησε; «Όχι, το έργο τέχνης δεν δείχνει σε καμία περίπτωση ποιος είναι ο καλλιτέχνης» απαντά ο Μαρίας. «Επειδή το έργο αυτό είναι πάντα τεχνικό, θα μπορούσε κανείς να πει ότι είναι παραπλανητικό. Διαφορετικά γιατί να γράφουμε μυθολογία; Μέσα από το έργο τέχνης μπορούμε μόνο να δαισθανθούμε κάτι για τον δημιουργό και ιδίως όταν μιλάμε για έναν συγγραφέα. Κάτι».

Χωρίς διάθεση να αγιοποιήσει αυτούς στους οποίους ο περισσότερος κόσμος αναφέρεται με αδιαπραγμάτευτο δέος, ο Μαρίας επιστρατεύει «αγάπη και ευτράπελη διάθεση» και αντλώντας υλικό από αυτοβιογραφίες, ημερολόγια και επιστολές συνθέτει τα πορτρέτα τους

ρίας; «Είναι φυσιολογικό να αισθανόμαστε περιέργεια για τα διακεκριμένα πνεύματα» λέει ο μεγάλος ισπανός συγγραφέας στο «Βήμα». «Το κακό είναι ότι πάντα διαπιστώνουμε πως αυτά τα πεφωτισμένα μυαλά ανήκαν σε εντελώς φυσιολογικούς ανθρώπους με ολέθριο συχνά χαρακτήρα. Συχνά πρόκειται για προβληματικούς ανθρώπους που ρέπουν προς την καταστροφή. Αυτό που έχει μεγαλύτερη αξία είναι τα κείμενά τους. Γιατί, όπως έλεγε

